

ADİYAMAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ DERGİSİ
ISSN: 1308-9196 / e-ISSN:1308-7363

Yıl: 17 Sayı : 48 Aralık 2024

Yayın Geliş Tarihi: 01.09.2024 Yayına Kabul Tarihi: 30.12.2024

DOI Numarası: <https://doi.org/10.14520/adyusbd.1541804>

Makale Türü: Araştırma Makalesi/ Research Article

Atf/Citation: Güçlüten, Ç. (2024). Uluslararası Hukuk Metinlerinde Göç Olgusu ve Sığınmacılık Üzerine Bir Araştırma. *Adiyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (48), 442-476.

ULUSLARARASI HUKUK METİNLERİNDE GÖÇ OLGUSU VE SİĞİNMACILIK ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Çağrı GÜÇLÜTEN*

Öz

Bu çalışma, uluslararası hukuk metinlerinde göç olgusunun ve sığınmacıların korunmasının nasıl ele alındığını incelemektedir. Göç hareketliliği, ülkelerin ulusal düzeydeki yasal düzenlemelerinin yanı sıra uluslararası diplomatik ilişkiler nedeniyle küresel bir boyut kazanmaktadır. Bu bağlamda, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS), Arap İnsan Hakları Sözleşmesi, Afrika Birliği Anlaşması ve 1951 Cenevre Sözleşmesi gibi çeşitli uluslararası ve bölgesel düzenlemeler, göçmenlerin ve sığınmacıların haklarının korunmasında kritik bir rol oynamaktadır. Çalışmada, bu düzenlemelerin etkinliği ve yetersizlikleri analiz edilmiş ve gelecekteki olası gelişmeler değerlendirilmiştir. Bu çalışmada, ilgili literatür taraması ve uluslararası hukuk metinlerinin analizine dayalı olarak kapsamlı bir değerlendirme yapılmıştır. Bu araştırmada, bölgesel düzenlemelerin etkinliğinin artırılması ve ulusal düzeydeki yasal düzenlemelerin uluslararası standartlarla uyumlu hale getirilmesi ile göç ve sığınmacılığın sağlam bir hukuksal zeminde gerçekleşmesinin mümkün olabileceği vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler Uluslararası hukuk, göç, sığınmacılar, mülteciler, göçmen

* Dr. Öğr. Gör, Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler, cgucluten@atu.edu.tr,

A RESEARCH ON THE PHENOMENON OF MIGRATION AND ASYLUM SEEKERS IN INTERNATIONAL LAW TEXTS

Abstract

This study examines how the phenomenon of migration and the protection of asylum seekers are addressed in international legal texts. Migration movements gain a global dimension due to national legal regulations of countries as well as international diplomatic relations. In this context, various international and regional regulations such as the Universal Declaration of Human Rights, the European Convention on Human Rights (ECHR), the Arab Charter on Human Rights, the African Union Convention, and the 1951 Geneva Convention play a critical role in protecting the rights of migrants and asylum seekers. The study analyzes the effectiveness and shortcomings of these regulations and evaluates possible future developments. This study is based on a comprehensive literature review and analysis of international legal texts. In this study, it is emphasised that it is possible to realise migration and asylum on a sound legal basis by increasing the effectiveness of regional regulations and harmonising national legal regulations with international standards.

Keywords: *International law, migration, asylum seekers, refugees, immigrant*

1. GİRİŞ

Göç olgusu, günümüzde ülkelerin kaynak, hedef veya transit ülke olarak farklı roller üstlendiği küresel bir sorun haline gelmiştir. Göç hareketleri, ülkelerin ulusal egemenliklerine dayanan yasal düzenlemelerle şekillenirken, aynı zamanda ülkeler arası diplomatik ilişkiler sonucunda uluslararası bir boyut kazanmıştır. Göçmenlerin iskân edilmesi ve vatandaşlık süreçlerine ilişkin uluslararası anlaşmalar ve sözleşmeler, göç mevzuatının temelini oluşturmaktadır. Göçün uluslararası boyutları, özellikle sığınmacıların ve mültecilerin korunmasında büyük önem arz etmektedir. Bu çalışmada, Avrupa Birliği ve Afrika Birliği'nin göçmenlere ve sığınmacılara yönelik yaklaşımları analiz edilecektir. Avrupa Birliği tarafından alınan kararlar, Türkiye'nin AB üyeliği

ve AB müktesebatına uyum gerekliliği bağlamında Türk ulusal mevzuatını da etkilemiştir. 2008 yılında kabul edilen “İltica ve Göç Ulusal Eylem Planı”, Türkiye’nin AB müktesebatına uyum sağlayacak şekilde göç yönetimi oluşturma amacını taşımaktadır. Uluslararası belgeler arasında İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (1948) ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) (1953), göçmen ve sığınmacı haklarının korunmasında önemli roller üstlenmektedir. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, temel hakları evrensel bir standart olarak belirlerken AİHS, bu hakları yargı bağlayıcılığı olan hükümlerle güçlendirmektedir. AİHS’nin 5. maddesi, bireyin özgürlükten yoksun bırakılmasının hukuki bir dayanağa sahip olmasını şart koşmaktadır. Ayrıca, Arap İnsan Hakları Sözleşmesi (2008), Afrika Birliği Anlaşması (1963) ve 1951 Cenevre Sözleşmesi gibi bölgesel ve uluslararası belgeler göç ve sığınmacı hakları konusunda farklı yaklaşımlar sergilemektedir. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (1948), göçmenler de dahil olmak üzere herkesin temel insan haklarına sahip olduğunu evrensel bir standart olarak belirlemiştir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) ise, bireylerin haklarını yargı yetkisine tabi bağlayıcı hükümlerle güvence altına almaktadır. AİHS’nin 5. maddesinde yer alan “özgürlük ve güvenlik hakkı”, insan hakları bakımından önem arz etmektedir ve bireyin özgürlükten yoksun kalmasının somut verilerle desteklenmesi gerektiğini belirtmektedir. Arap İnsan Hakları Sözleşmesi, Afrika Birliği Anlaşması ve 1951 Cenevre Sözleşmesi gibi bölgesel ve uluslararası düzenlemeler, göç ve sığınma konularında farklı yaklaşımlar sergilemektedir. Örneğin, Arap İnsan Hakları Sözleşmesi, İslam dinini esas alarak bölgesel bir bakış açısı sunarken, Afrika Birliği Anlaşması daha geniş kapsamlı bir mülteci tanımı yapmaktadır. Latin Amerika’daki Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi (1978) ve Cartagena Bildirisi (1984) ise bu bölgedeki sığınmacıların ve mültecilerin korunmasına yönelik önemli adımlar atmıştır. Bu araştırma, uluslararası hukuk metinlerinde göç olgusunun nasıl ele alındığını ve sığınmacıların korunmasına yönelik

düzenlemelerin nasıl şekillendiğini incelemektedir. Göçmenlerin ve sığınmacıların uluslararası ve bölgesel düzeyde karşılaştıkları zorluklar, bu düzenlemelerin etkinliği ve yetersizlikleri üzerinde durulacak ve gelecekteki olası gelişmeler değerlendirilecektir.

2. Göç ve Sığınmacılığa Yönelik Uluslararası Metinler

2.1. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (1948)

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, içlerinde Türkiye'nin de bulunduğu 48 devletin temsilcileri ile 10 Aralık 1948 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu (BMGK)'nda kabul edilmiştir. Bu deklarasyon'un, yargısal bağlayıcılığı bulunmayıp "tavsiye" niteliğindedir. Her ne kadar bu kararlar bağlayıcı olmasa da uluslararası kamuoyunda insan haklarına verilen değerin arttırılması amacıyla bu maddelerin hukuki statüde görülmesi için çaba sarf ettiği anlaşılmaktadır. Öyle ki, bu ilkelerin Uluslararası Adalet Divanı Statüsü gereğince (md. 38, 1/c) "hukukun uygar uluslarca tanınmış, genel ilkeler" olarak sayılması gerektiğini belirten görüşlerle bu gayret sürdürülmektedir. Bildirgede, yalnızca klasik haklar değil, aynı zamanda sosyal ve ekonomik hak ve özgürlüklerin de bulunuyor olması, beyannamenin kapsamını sosyo-ekonomik bir yapıya dönüştürmektedir. Bu noktada, bildirgenin 22. maddesinde ifade edilen

...herkesin, toplumun bir üyesi olarak sosyal güvenliğe hakkı vardır; ayrıca onuru ve kişiliğinin serbestçe gelişmesi için gerekli olan ekonomik, sosyal ve kültürel hakların ulusal çaba ve uluslararası iş birliği yoluyla ve her devletin örgüt ve kaynaklarıyla orantılı olarak gerçekleştirilmesine de hakkı vardır (İHEB, md.22)

ibaresi de bu çok yönlülüğü ortaya koymaktadır. Beyanname, göç etmek zorunda kalanlara yönelik 14. maddesinde insan hakları temelinde tavsiyesini ifade etmektedir. İlgili maddede; *herkes, zulüm karşısında başka ülkelerde*

siğınma talebinde bulunma ve siğınma hakkından yararlanma hakkına sahiptir. (İHEB,md.14) denilmektedir.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, insan haklarının korunması, sınır ve göç konusunda katı politikalar uygulayan devletler ile zulüm gören ve baskı altında kalan bireylerin karşılaşmasını, ekonomik göçmenlerin dolaşımını ve göçe yönelik genel zorlukların giderilmesi konularını önceleyen bir bildirgedir. Ancak, böylesine insan haklarına kıymet veren bir düzenlemenin yargısal bağlayıcılığının olmaması ve yalnızca ahlaki değerler üzerinden uluslararası kamuoyuna sunulması, öncelikle gerekli fakat eksik bir uygulamadır. Uygulamanın devletlerce tanınması elbette önemli bir adımdır, ancak bu bildirgenin yargısal bağlayıcılığının olması gerekliliği de yadsınamaz bir gerçektir. Ayrıca, insan haklarının korunmasında örf ve adet hukukunun da tartışmaya dahil edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bu tür hukuksal gelenekler, yerel kültürler ve toplumsal normlar açısından önemli bir rol oynamakta ve gidişatında, toplumların insan hakları standartlarına ulaşmalarında etkili olabilmektedir. Dolayısıyla, örf ve adet hukukunun insan hakları normlarıyla bir arada ele alınması, daha kapsayıcı ve etkili bir insan hakları koruma mekanizması oluşturulmasına katkıda bulunabilir.

2.2. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)

Avrupa Konseyi, 5 Mayıs 1949'da 10 Avrupa ülkesinin katılımıyla kurulmuş, insan haklarının korunması ve temel haklara saygı ilkesi doğrultusunda önemli adımlar atmıştır (Council of Europe, 1949). Bu kapsamda, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) 4 Kasım 1950 tarihinde imzalanarak 1953'te yürürlüğe girmiştir (European Court of Human Rights, 1950). AİHS, özellikle sivil ve siyasal haklara odaklanarak, ekonomik, sosyal ve kültürel hakların korunmasını ikinci plana bırakmıştır (Murray, 2010). Ancak, sosyal hakların korunmasına yönelik olarak 1961'de Avrupa Sosyal Şartı kabul edilmiştir (European Social Charter,

1961). AİHS, üye devletler arasındaki anlaşmazlıkların çözümünde bireylere Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) başvurma hakkı tanımakta (European Court of Human Rights, 1950), bu sözleşme taraf devletler için yargısal bağlayıcılık taşımakta ve bu bağlayıcılık, bireylerin temel haklarını güvence altına almaktadır (Grief, 2006). Bu nedenle, AİHS, Avrupa'da insan haklarının korunmasında önemli bir yasal dayanak oluşturmaktadır. 11. Protokol ile tek mahkeme haline dönüşen denetim sistemi, AİHS'yi insan hak ve özgürlüklerin uluslararası alanda korunması bakımından kritik bir araç haline getirmektedir (Harris et al., 2014).

AİHS'nin sunduğu haklar yalnızca vatandaşlar için veya yerel halklar için değil, aynı zamanda yabancılar için de geçerlidir. Bu nedenle, her yabancıların yaşama hakkı, aşağılayıcı muameleye maruz kalmama, ifade, vicdan ve din özgürlüğü gibi temel insan haklarından yararlanması sözleşmede genel hükümler ile ifade edilmiştir. AİHS, sosyal ve ekonomik olarak yabancılarla ve vatandaşlara yönelik haklar tanımış olsa da direkt olarak sığınmacıların haklarını gözeten hükümlerden geri kalmıştır. Buna karşın, *Birleşik Krallık Davasında* AİHM, Irak'ın 2003 işgali sırasında Birleşik Krallık güçlerinin güvenliği ihlal edebileceği düşüncesiyle Hassan adlı bireyi gözaltına aldıktan sonra serbest bırakmasını ve aradan geçen kısa bir süre içerisinde vefat etmesini AİHS'nin 5.maddesini ihlali olarak değerlendirebileceğini ve bu faaliyetin özgür kalma hakkına ters düşeceğini ifade etmiştir. Özellikle yaşama hakkı ve aşağılayıcı muameleye maruz kalmama hakkı konusunda AİHM'nin net ve objektif düzenlemesi bulunmaktadır. Öyle ki AİHM işkence yasağını Latince emredici kural anlamına gelen *jus cogens olarak* görmekte ve uluslararası hukukta, değiştirilemeyecek ve tüm devletler için bağlayıcı olan, temel ve evrensel kuralları ifade eden (Denk, 2001: 46) bu durumu tüm toplumların benimsemesi gereken hukuk kuralları kapsamında değerlendirmektedir. Aynı şekilde geri gönderme ilkelerinin de uluslararası hukuka uygun olması gerekmektedir.

Geride gönderme ve özgürlükten yoksun bırakılmama durumuna verilecek örnek, Fransa'da gerçekleşen *Amuur Olayı*'dir. Başvurucular, Suriye'nin Şam kentinden Paris'e geldikten sonra, pasaportlarının tahrif edilmiş olduğu gerekçesiyle Fransız yetkililer tarafından ülkeye alınmamış ve Orly Havalimanı'ndaki Arcade Hotel'de tutulmuştur. Başvurucular, Somali'deki iç savaş nedeniyle hayatlarının tehlikede olduğunu belirterek sığınma talebinde bulunmuşlardır. Ancak, geçici ikamet iznine sahip olmadıkları gerekçesiyle talepleri reddedilmiştir. Başvurucular, Créteil Yüksek Mahkemesi'ne başvurarak özgürlüklerinden yoksun bırakılmalarının hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüşlerdir. (AİHM, Karar Çevirisi). Bu olayda, Somali asıllı bireyin gidebileceği tek ülke Suriye olarak görülmektedir. Ancak birey, Suriye'ye geri gönderildiğinde yaşama hakkı tehlikeye girebilir. Bunun nedeni, Suriye'nin 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'ne taraf olmaması ve bu doğrultuda geri göndermeme ilkesinin uygulanıp uygulanmayacağına şüpheli olmasıdır. Dolayısıyla, Cenevre Sözleşmesine taraf olmayan bir devlete geri gönderme suretiyle bireyi teslim etmek, AİHS'nin de Cenevre Sözleşmesi'nin de kabul etmediği bir durumdur.

2.3. Arap İnsan Hakları Sözleşmesi

Göç hareketliliğinin dünya genelinde düşük ekonomiye sahip olan ülkelere, ekonomik gücü yüksek olan ülkelere, baskı görülen ve zulüm endişesine sahip bulunan ülkelere demokratik ülkelere doğru gerçekleştiği bilinmektedir. Ekonomik göç ve zorunlu göç kapsamında değerlendirilen her iki durumda da mülteci veya sığınmacıların kaynak ülkeden ziyade hedef ülkedeki insan haklarının ne ölçüde gelişmiş olduğu önem kazanmaktadır. Durum böyle iken, aslında temel sorunun kaynak ülkedeki insan haklarının ve demokratikleşme hareketlerinin düşük ölçekte olduğunun görmezden gelinmesidir. Göç hareketliliği bakımından, Arap, Afrika ve Latin Amerika ülkelerinden Avrupa ve

Amerika'ya yerleşen bireyler göz önüne alındığında, kaynak bölgelerdeki insan haklarının incelenmesi değerli olacaktır.

Arap Devletleri, sosyal, siyasal ve ekonomik ilişkileri güçlendirmek amacıyla 22 Mart 1945'te Arap Devletler Birliği (League of Arab States)ni kurmuşlardır. Birliğin içtihatlarında herhangi bir uygulama bulunmadığından, Arap devletlerinin Dışişleri Bakanlarından oluşan Birlik Konseyi, 3 Eylül 1968'de bir araya gelerek Arap İnsan Hakları Komisyonu'nu oluşturmuştur. BM Kalkınma Programı ve Arap Birliği, Arapçayı resmi dil olarak kabul eden ülkeleri Orta Doğu ve Kuzey Afrika Bölgesi olarak tanımlamıştır (Arıkan, 2020: 349).

2011 yılında, başta Suriye olmak üzere bölgedeki siyasi istikrarsızlık ve iç karışıklıklar, insan hareketliliğinde önemli bir artışa neden olmuştur. Özellikle Suriye'den kaynaklanan bu yoğun göç dalgası, Arap ülkelerini yeni politikalar ve yöntemler geliştirmeye zorlamıştır. Bu bağlamda, 2013 yılında Uluslararası Göç Örgütü'nün (IOM) liderliğinde, Arap Bölgesi'nde göç ve mülteci meselelerine yönelik çözüm yolları geliştirmek amacıyla Arab Regional Consultative Process on Migration and Refugee Affairs (ARCP) adlı çalışma grubu kurulmuştur. ARCP, Arap ülkeleri arasında işbirliğini artırmayı ve uluslararası göç konularını ortak bir anlayışla ele almayı hedeflemektedir. Bu süreç, katılımcı ülkeler arasında göç ve mülteci sorunlarının nedenleri ve boyutları üzerinde ortak bir bakış açısı geliştirilmesini teşvik etmektedir. Ayrıca, Arap ülkelerinin küresel göç meselelerine birleşik bir vizyonla katılmalarını sağlamayı ve bölgedeki göç hareketlerinin etkileri ile gelecekteki eğilimleri değerlendirmeyi amaçlamaktadır (IOM, 2013).

ArHS'nin maddeleri, evrensel hukuk kurallarını temel alan AİHS'den farklı olarak İslam dinini esas alan ve Arap coğrafyasında İslam karşıtı fikirler ile mücadele etmek maksadıyla oluşturulmuştur. Öyle ki, sözleşmenin 1. maddesinde,

Siyonizme karşı mücadelenin esas olduğu ve bu düşüncenin halkların temel hakları önündeki en büyük engel olduğu ifade edilmiştir (ArHS, md.1/a). Göç ve kalkınma, göç yönetimi göç politikaları, beyin göçü, karma göç, düzensiz göç, iltica, yerinden etme ve zorunlu göç, göçmen hakları, göçmenlerin entegrasyonu, hükümet yetkililerinin göç alanında kapasite geliştirmesi alanlarında değişimler ve yenilikler öngören ARCP, esasen BMGK'nin 19 Aralık 2008'de kabul ettiği *Küresel Göç Mutabakatı (Global Compact for Migration)* ile ilgili çalışmalar yapması bakımından son derece önemli bir rol üstlenmektedir. Arap ülkelerinde mültecilerin durumunu düzenleyen bu sözleşmede mülteci tanımı, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları ve 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi düşünüldüğünde, geniş bir tanıma kavuşmuştur. ArHS'nin 1.maddesinin 1 ve 2.bendinde; ülkesinde korunamayan veya geri dönemeyen ve zulüm korkusu yaşayan, sığınma arayan bireyler genel olarak mülteci olarak değerlendirilmiştir. Burada, kamu güvenliği, yabancı işgaline yönelik baskı ve saldırı durumlarında da mülteci statüsünün kullanılabilceğini hem menşe ülkede yaşayan bireyler için hem de ikamet ülkesinde meydana gelen olaylar kapsamında karara bağlamıştır.

2.4. Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme (1951 Cenevre Sözleşmesi) ve 1967 Protokolü

1951 Cenevre Sözleşmesi, II. Dünya Savaşı sonrası bozulan dünya düzenini yeniden tesis etmek amacıyla oluşturulan uluslararası mekanizmalardan biridir. Türkiye, 30 Mart 1962 tarihinde bu sözleşmeye taraf olmuştur (TBMM, 1962). Sözleşme, mülteci tanımını iki tarihsel referansa dayandırmıştır: ilki, 1 Ocak 1951 tarihinden önce Avrupa'da meydana gelen olaylarla sınırlıdır; ikincisi ise, 1 Ocak 1951 tarihinden önce Avrupa'da veya başka bir bölgede meydana gelen olayları kapsayacak şekilde genişletilmiştir (Goodwin-Gill, 2007: 45). Bu düzenlemenin amacı, Cenevre Sözleşmesi'ne taraf olan devlet sayısını artırmak

ve sözleşmenin kapsamını Avrupa dışındaki ülkeleri de kapsayacak şekilde genişletmektir. Sözleşmenin mülteci tanımı, zulüm gören bireylerin uluslararası koruma ihtiyacı temelinde oluşturulmuştur. Bu tanım, özellikle II. Dünya Savaşı sonrası Doğu ve Orta Avrupa'dan kaçan bireylerin başvurularına yanıt verecek şekilde geliştirilmiştir (Odman, 1995: 40). Cenevre Sözleşmesi'nin giriş kısmında, sığınma hakkının bazı ülkeler için ağır yükler getirebileceği belirtilmekte olup, bu ifade Avrupalı devletlerin endişelerini yansıtmaktadır. Sözleşmenin oluşturulma süreci, dönemsel siyasi gelişmelerin etkisiyle şekillenmiştir.

Sığınma hakkının, yük (burden) olarak değerlendirilmesi, halihazırda Avrupalı devletlerin göç politikalarının açık kapı anlayışına dayanmadığının da göstergesidir. Sözleşme'nin başlangıç kısmında tercih edilen bu sözcüğün, göç hareketliliğini ifade etmediğinin anlaşılması 1990'lı yılları bulmuştur. Uluslararası dayanışmanın arttırılması, mültecilerin sorunlarının çözümü için BMGK, 19 Eylül 2016 tarihli karar ile *New York Deklarasyonu*'nu kabul etmiş, ancak burada da mültecilerin tamamına yönelik daha adil bir düzenin yerleşik hale gelebilmesi için uluslararası boyutta bir mutabakatın oluşması gerektiği kanısına varmıştır. 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin hükümlerinin uygulanması ve uluslararası iş birliği ve dayanışmanın sağlanması amacıyla *Mültecilere İlişkin Küresel Mutabakat Taslağı* BMGK tarafından kabul edilmiştir. 19 Aralık 2018 tarihinde kabul edilen *Küresel Mutabakat* metni mülteci hukukunun devletlere daha aktif sorumluluk yüklemesini öngörmüştür.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) tarafından hazırlanan Küresel Mülteci Mutabakatı, İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi (İGAM) tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Bu mutabakat, yük ve sorumluluk paylaşımı, destek ihtiyacı bulunan alanların belirlenmesi ve mültecilerin ihtiyaçlarının karşılanması gibi temel başlıklar etrafında düzenlenmiştir. Küresel Mutabakat, mültecilerin barınma, eğitim ve ekonomik entegrasyon gibi haklarına vurgu

yapmakla birlikte, güvenlik ve emniyet maddeleri, devletlerin ulusal mevzuatlarına göre düzenlenmektedir. Mutabakatın 1.3/56. maddesi, devletlerin ulusal güvenliğinin korunmasını öncelikli olarak ele almakta ve uluslararası hukukun insani boyutunu göz ardı etmemeyi hedeflemektedir (Küresel Mutabakat, md.56). Bu durum, devletlerin egemenlik haklarını ön plana çıkarırken, mutabakatın bağlayıcı olmaması ve güvenlik kurallarının uluslararası bir temelde değil, ulusal ve bölgesel düzeyde uygulanması anlamına gelmektedir (Smith, 2021). Uluslararası hukuk, egemen devletlerin iç hukukuna üstünlük tanımadığı durumlarda, insani yardım ve güvenlik politikaları arasında bir denge sağlama zorluğu yaşamaktadır (Jones, 2019).

1951 Cenevre Sözleşmesi, AİHS gibi ahlaki düzeyde insan haklarının korunmasını ve her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılmasını garanti ederken, taraf olan devletlerin bu düzenlemeye uyması gerektiğini vurgulamaktadır. Uluslararası hukuk metinlerinin ülkemizde uygulanması da belirli düzenlemeleri muhteva etmektedir. Bilindiği gibi, Türkiye’de usulü uyarınca yürürlüğe girmiş olan uluslararası antlaşmalar kanun hükmündedir (Arıkan, 2020: 16). Anayasanın 51.maddesinde “*usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası antlaşma hükümleri esas alınır*” (Anayasa 90/5) olarak yer alan bu durum, bir anlamda Türkiye’nin ulusal mevzuatında Suriyeli göçmenlere uygulanan Yabancı ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)’nun uygulanmasında da belirleyicidir. Bu bağlamda, yabancılara yönelik korumanın hukuki uygulamasında Türkiye, 1951 Cenevre Sözleşmesi ve bu sözleşmede düzenlenen haklar ile temel hak ve özgürlüklerin düzenlendiği *Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Anlaşması (ESKHA)*’nı da uluslararası hukuk çerçevesinde sağlamak ile yükümlüdür. 15 Ağustos 2000 tarihinde imzalanan ve Cumhurbaşkanı tarafından 10 Temmuz 2003 tarihinde onaylanarak yürürlüğe giren *Ekonomik, Sosyal ve*

Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme, insanlığın doğuştan sahip olduğu tüm hakların devredilemez haklar olduğunu kabul ederek, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ile uyumlu olmak üzere, korku ve yoksulluktan kurtulma ülküsünü bireylerin hakkı olarak görmüştür (ESKHA, s.1).

Türkiye’de yabancılar ile vatandaşlar arasındaki eşitliğin emniyet ve güvenlik gerekçesiyle bozulabileceği Anayasanın 16.maddesinde hükme bağlanmıştır. Bu durumda, ikincil koruma, geçici koruma ve şartlı mülteci statüsüne sahip bireyler, emniyet ve güvenlik gerekçesiyle bir ayrıma uğramadığı sürece Anayasa ile korunan tüm haklardan ve Türkiye’nin milletlerarası hukuk kapsamında taraf olduğu tüm sözleşmelerden yararlanma hakkına sahiptir (Arıkan, 2020: 18).

Mülteci ve sığınmacıların göç yolculuğunda milletlerarası hukuk bakımından karşılaştıkları iki önemli zorluk; bir ülkenin sınırından geçmek ve geri gönderilme korkusudur. 1951 Cenevre Sözleşmesi bu bağlamda geri göndermeme ilkesinin istisnasının olabileceğini 32. ve 33.maddelerde hükme bağlamıştır. 1951 Cenevre Sözleşmesi, bu iki maddesinde yer alan hükümler bakımından hem uluslararası mevzuatı belirlemeye ve insan haklarını korumaya çalışmış, hem de devletlerin iç işlerine karışmayacaklarını açıkça ortaya koymuştur. Öyle ki, 33.maddenin birinci bendinde *Taraf Devletler, ülkelerinde yasal olarak bulunan bir mülteciyi, ulusal güvenlik veya kamu düzeni ile ilgili sebepler dışında sınır dışı edemeyeceklerdir* (md.32/1) ifadesi yer alırken, aynı maddenin ikinci bendinde, mültecilerin sınır dışı edilmesinin yasal sürece göre alınmış bir karar ile münasip olabileceği, bu durumda devletin kesin yetki sahibi olduğu ifade edilmiştir (md.32/1).

1951 Cenevre Sözleşmesi’nde yer alan bu belirsizlik karşısında AİHS’nin hükümleri mülteci ve sığınmacıların korunması bakımından daha kapsayıcı bir role sahiptir. AİHS’nin 3.maddesi, hem işkence yasağını hem de her türlü

insanlık dışı muameleyi yasaklamıştır. Bu madde kamu güvenliği bakımından dahi herhangi bir istisna oluşturmadığından, sebep ne olursa olsun yaşam hakkını tehlikeye düşürecek her türlü eylemin uygulanmaması yönünde görüş bildirmektedir.

1967 Protokolü, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'nde yer alan tarih ve coğrafya sınırlamasının düzenlenmesi açısından önemli bir belge olarak öne çıkmaktadır. Cenevre Sözleşmesi, 1951 yılından önce Avrupa'da meydana gelen olaylarla sınırlı olduğundan, bu tarihten sonra Avrupa'da meydana gelen olayların nesnel bir biçimde değerlendirilmesini imkânsız kılmaktadır. Bu sınırlama, 1967 Protokolü ile ortadan kaldırılmıştır; böylece Protokol'ün 1. maddesi gereğince tarih sınırlaması geçerliliğini yitirmiştir. Ancak, 1967 Protokolü ile tarih sınırlamasının kaldırılmasına rağmen, 1951 Cenevre Sözleşmesi'ndeki Avrupa'ya özgü coğrafi sınırlamanın genişletilmesine ve kaldırılmasına yönelik düşünceler gelişmiştir. Taraf devletler, Türkiye, Kongo, Monako ve Madagaskar hariç, bu bağlamda coğrafi sınırlamayı kaldırmışlardır (Ekşi, 2012, s. 85). Türkiye, 1 Temmuz 1968 tarihli 6/10266 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile ilgili Protokolü kabul etmiştir. Bu kararın 31 Temmuz 1968 tarihinden itibaren yürürlüğe girmesine karar verilmiştir. Bu karar doğrultusunda Türkiye, Sözleşme'ye dahil edilen coğrafi sınırlamanın geçerli olmaya devam edeceğini ilan etmiştir (Cengiz, 2022: 725). Bu bağlamda Türkiye, Avrupa'da meydana gelen olaylar nedeniyle sığınma talebinde bulunanlara mülteci statüsü verebilmektedir. Burada "Avrupa" terimi, Avrupa Birliği Konseyi'ne üye olan ülkeleri ifade etmektedir. Avrupa Konseyi'ne üye olmayan ülkelere gelen sığınmacılara ise, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) kapsamında geçici koruma sağlanmaktadır. 1967 Protokolü, çekince hakkını devletlere tanıırken, taraf devletlerin 1951 Cenevre Sözleşmesi ile 1967 Protokolü'nün kurallarına bağlı kalma yükümlülüğünü de ortaya koymaktadır.

3. Yabancıların Korunmasına İlişkin Yaklaşımlar ve Hukuki Düzenlemeler

3.1. Avrupa

II. Dünya Savaşı'nın ardından yaşanan can kayıpları ve işgücünün önemli ölçüde düşmesi, Avrupa'da farklı arayışların önünü açmıştır. Bu kapsamda, çeşitli ülkelerden işgücü sağlamak amacıyla hedef ülke olarak insan hareketliliği başlatan Avrupa ülkeleri, bu politika ile kayıpları telafi etme yoluna gitmiştir. Ancak bu durum, 1980 sonrasında göçe yönelik politikaların kontrol altına alınması isteminde olan devletlerin birbirleri ile olan ilişkilerini kuvvetlendirmiş ve göç hareketliliği bu bağlamda önemli siyasal ve kuramsal değişiklikler geçirmiştir. Terörizm ve Radikalizm ile mücadeleyi öne çıkarmak suretiyle 1976'da kurulan TREVI (Terrorisme, Radicalisme, Extrémisme et Violence Internationale) grubu Avrupa devletlerinin göç konusundaki politikalarının temel çerçevesini oluşturmuştur. Avrupa Komisyonu ve Avrupa Parlamentosunun bünyesinde yer almayan TREVI grubu, 12 Avrupa devleti tarafından oluşturulmuştur (Bunyan, 1993: 1). Avrupa devletleri, yabancıların sınırlarına girişlerini kontrol etmek amacıyla kurdukları mekanizmayı terörle mücadele başlığı altında temellendirmiş ve göç olgusunu terörizm ve radikalizm ile sınıflandırarak göç ile mücadele yolunu seçmiştir. Günümüze bakıldığında da göç meselesi Avrupalı devletler için "eleğin üstünde kalan tahılı seçme" gayreti olarak tanımlanabilir.

TREVI grubunun 1900'lü yıllarda hükümetler arası oluşturulan ilk suç ile mücadele organizasyonu olması, beraberinde diğer çok taraflı birlik anlaşmalarının da önünü açmıştır. Şansölye Kohl ve Başkan Mitterrand tarafından Fontainebleau'da ikili anlaşma hazırlandı. Bu taslak, 13 Temmuz 1984'te Fransa-Almanya sınırındaki kontrollerin kademeli olarak kaldırılmasına ilişkin Sarrebruck Anlaşması imzalandı. Başlatılan süreçle ilgilenen üç Benelüks

ülkesinin sisteme katılmak istemesi ile de 14 Haziran 1985'te Schengen anlaşması imzalandı. Belçika, Almanya, Hollanda, Lüksemburg ve Fransa tarafından imzalanan bu anlaşma, sınırların belirlenmesi, dış politika alanında iş birliği, sınır dışı ile ilgili işlemler, uluslararası suçlar ile ilgili yardımlaşma ve vize politikalarına yönelik yasal mevzuatı oluşturulması amacıyla hazırlanmıştır. Schengen anlaşmasına taraf olan devletler, kendi sınırları içerisinde serbest dolaşımın kademeli olarak kaldırılmasını onaylarken, İngiltere, İrlanda ve Danimarka, olası serbest dolaşım hakkının sınır güvenliğini tehdit edeceği düşüncesi ile bu görüşü kabul etmemiştir.

Schengen anlaşmasının temel amacı, ekonomik gücü düşük olan ülkelere gelen göçmen akınını kontrol etmek veya bu göç hareketliliğine duvar örmek olmuştur. Schengen anlaşması, devletlerin ülkeleri üzerindeki mutlak egemenlik hakkı bakımından hukuksal bir sorun teşkil etmemektedir. Ancak; Schengen anlaşması literatürde de kamuoyunda da insan hakları bakımından önemli bir eleştiri ile de karşı karşıya kalmaktadır. Zülüm gören bireylerin yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalmaları sonucunda Schengen Bölgesi'nde (mevcut durumda 26 devlet) bulunan ülkelere hareketlilik gerçekleştirilmesi, Schengen anlaşması ile sınırlandırılmış hatta engellenmiştir. Schengen anlaşmasına göre, yasal olarak sığınmacı başvurusunda bulunmayan bireyler düzensiz göçmen olarak değerlendirilmekte ve düzensiz göçmenlik ile mücadele terörle mücadele başlığı altında sürdürülmektedir. Dolayısıyla, Schengen sınırına halihazırda kabul edilmeyen bir bireyin sığınmacı olarak başvuruda bulunması da hukuken mümkün olmamaktadır (Duruel, 2017: 3).

Avrupalı devletler, serbest dolaşımın sosyal ve ekonomik boyutları ile sağlanması amacıyla "Avrupa Tek Senedi"ni yürürlüğe koymuştur. 1986'da imzalanan ve 1987'de yürürlüğe konulan bu anlaşma, güçlenen ABD ile ekonomik rekabeti sağlamak ve Avrupa sınırları dahilinde birlik oluşturmayı

amaçlamış, ancak göçmen hareketliliğine çare olmamıştır. Bu gelişmenin ardından, o dönemki adıyla Avrupa Topluluğuna üye 12 devlet tarafından *Avrupa Topluluklarına Üye Devletlerin Birinde Yapılan Sığınma Başvurularının İncelenmesinden Sorumlu Devletin Belirlenmesine İlişkin Sözleşme* (Dublin Sözleşmesi) imzalanmıştır (Caşın, 2019: 1463.) 1997 yılında yürürlüğe giren bu sözleşmenin temel amacı, 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü kapsamında sığınmacıların ve mültecilerin üye devletlere kabul durumlarının belirlenmesidir. Bu bağlamda, sığınma başvurusu yapacak bireylerin belirlediği ülkeye başvuruda bulunmaları yeterli olacak, bir başka Avrupa ülkesine başvuru yapmasına gerek kalmadan söz konusu ikamet istemi değerlendirmeye alınacaktır (Dublin Sözleşmesi, 1990). Dublin Sözleşmesinin 6. maddesine göre, sığınma başvurusunda bulunan bir kişinin, Avrupa Topluluklarına üye olmayan bir devletten gelerek kara, deniz veya hava yoluyla bir üye devlete sınırı düzensiz bir şekilde geçtiği kanıtlanabildiğinde, bu üye devlet, başvuruyu incelemekten sorumlu olacaktır (Dublin Sözleşmesi, md.6). İlgili maddede yer alan düzenleme düzensiz göçmenleri kapsamaktadır. Sözleşmenin 6. maddesi, düzensiz bir göçmenin üye devlette en az altı ay ikamet ettiğini kanıtlaması halinde sorumluluğun artık ikamet etmekte olduğu devlete ait olacağını da kayda geçmiştir. Buradan da anlaşılacağı gibi, Dublin Sözleşmesi, sığınmacıların başvuru hakkını Avrupa devletlerine bırakarak, iç işlerinde yeknesak bir düzen getirmiştir.

Avrupalı devletlerin serbest dolaşım, ticaret, gümrük, güvenlik ve terörle mücadele konularında birbirlerinden destek alarak politika belirleme istekleri, yeni düzenlemelerin, anlaşmaların yolunu açmıştır. Avrupa Topluluğu'nun "birlik için Avrupa, Avrupa için birlik" amacıyla çıktığı yolda Avrupa Birliği'ne dönüşmesini sağlayan yapı taşı işe şüphesiz Maastricht Anlaşması olmuştur. Ancak bu anlaşma her ne kadar hükümetler arası iş birliğinin gelişmesinde Avrupa temelinde önemli bir görev üstlense de, oybirliğine bağlı olan göç ve

sığınma konularında yeterince bağımsız ve yeknesak politikaların ortaya konmasını engellemiştir.

1999 yılında yürürlüğe giren Amsterdam anlaşması ile Avrupa Konseyi, Tampere Zirvesi'nde alınan karar doğrultusunda, 1951 Cenevre Protokolü ve 1967 Protokolü ile birlikte, ilgili diğer uluslararası anlaşmaları da göz önüne alarak sığınma prosedürüne ilişkin adil ve etkin olması amaçlanan hükümlerin, sığınma başvurusunda bulunacak bireylerin sahip olması gereken asgari ölçütlerin, ikincil koruma statüsündeki bireylerin statüsüne ilişkin hükümlerin, üçüncü ülkelerde yerinden edilmiş bireylerin durumunun netleştirilmesi amacıyla Ortak Avrupa Sığınma Sistemi'ni (Common European Asylum System) kurmuşlardır. Bu adımdan sonra 14-15 Aralık 2001 tarihinde gerçekleştirilen Laken Zirvesi (Laeken Summit), göçü kontrol altına almak maksadıyla yine terörle mücadele ve düzensiz göç başlıkları gözetilerek insan kaçakçılığının önlenmesine yardımcı olacağı kaydedilmiştir.

15-16 Ekim 2008'de Avrupa Konseyi tarafından imzalanan Avrupa Sığınma ve Göç Paktı (European Pact on Migration and Asylum, 2008) yürürlüğe konmuştur. Söz konusu pakta göre, kalkınmayı destekleyen ve yasal yollar ile sığınma başvurusu yapan bireylerin başvurularının değerlendirilmesi esasa alınırken, düzensiz göçmenlerin menşe ülkesine ya da transit ülkeye geri gönderilmesi gerektiği kayda alınmaktadır. Anlaşılan, Avrupalı devletler nitelikli bireylerin ihtiyaç halinde ülkelerine girişlerini kabul edebilirken, kalkınmaya hizmet edemeyecek sığınmacıların ülkeye girişini zorlaştırma eğilimindedir.

Sığınmacılara yönelik yapılan düzenlemelere dayalı olarak Avrupa Topluluğu Anlaşmasında yer alan "göç ve sığınmaya yönelik oy birliği" düzenlemesi, 2001 yılında imzalanıp 2003 yılında yürürlüğe giren Nice Anlaşması ile yerini "oy çoğunluğu" esasına bırakmıştır. AB'nin göç politikalarını tek bir çatı altında toplayan en önemli yasal düzenleme ise 1 Ocak 2009 tarihinde imzalanan Lizbon

Anlaşması (Lisbon Treaty) olmuştur. Lizbon Anlaşması, sığınma hakkının temel bir hak olduğunun kabul edilmesi bakımından son derece önemlidir. İlgili anlaşmanın 78. maddesi bu konudaki yaklaşımın temelini oluşturmaktadır. Bununla birlikte oluşturulacak yeni politikalar 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi, 31 Ocak 1967 tarihli Mültecilerin Statüsüne İlişkin Protokol ve ilgili diğer anlaşmalarla uyumlu olmalıdır (Lizbon Anlaşması, md. 78). Maastricht Anlaşması ile belirlenen üçlü sütunun tek kurumsal çatı altına alındığı Lizbon Anlaşması, bu yeknesaklık sayesinde AB ülkelerine sözleşmelere taraf olma, anlaşmaları reddetme ve uluslararası kuruluşlara üye olabilme yetkisi tanımıştır (Özler, 2008: 8). Daha önceden de bu çalışmada ifade edildiği gibi, AB üyesi ülkelerin göç ile mücadele yöntemleri Maastricht, Lizbon, Yeni Göç ve Sığınma Paketi gibi anlaşmalardan da görüleceği üzere “güvenlik” başlığı altında irdelenmiş ve göçün kontrol edilmesine yönelik giderek somut adımlar atılmaya başlanmıştır. Lizbon Anlaşmasının 2. maddesinde üzerinde durulan “iç sınırların sınırsızlaştırılması” AB’de iç dolaşımın gümrük, ticaret ve seyahat anlamında serbest olacağının güçlü göstergesi olmuştur.

Lizbon Anlaşması’nın ardından 2011 yılında kabul edilen Göç ve Hareketliliğe Yönelik Küresel Yaklaşım (Global Approach on Migration and Mobility), Avrupa Birliği tarafından göçle ilgili yenilikleri desteklemek ve göçün olumlu yönlerinden faydalanmak amacıyla hazırlanmıştır (Göç ve Hareketliliğe Yönelik Küresel Yaklaşım, 2011). Bu yaklaşım, göç hareketlerini yalnızca zulüm gören bireylerin sığınma talebi olarak tanımlamamakta, aynı zamanda kısa süreli ülkeye giriş çıkışlar, turistik ziyaretler ve vize politikalarını da kapsamaktadır. Böylece, metin tüm yabancı ziyaretleri “hareketlilik” (mobility) kavramı altında değerlendirmektedir (European Commission, 2011). Bu yaklaşımın temel amacı, göçmenlerin entegrasyonunu desteklerken aynı zamanda AB üyesi devletlerin göç politikalarını koordine etmektir. Göç ve Hareketliliğe Yönelik Küresel Yaklaşım metni, bu kapsamda göçün sadece ekonomik veya insani yönlerini

değil, aynı zamanda güvenlik ve vize politikalarını da dikkate almakta ve AB'nin dış sınırlarını koruma amacına hizmet etmektedir (EUR-Lex, 2011).2013 yılında taslağı oluşturulan ve 2015 yılında basımı yapılan *Sığınma, Sınırlar ve Göç ile İlgili Avrupa Hukuku El Kitabı*, gerekli olan prosedürlere erişim, sığınmanın belirlenmesi ile ihraç etmeye engeller, geri dönüş durumlarında usule dair güvenceler ve hukuki yardım, özel hayat ve aile hayatı ve evlenme hakkı, serbest dolaşım kısıtlamaları, ekonomik ve sosyal haklar ile özel ihtiyaç sahiplerine yönelik düzenlemeleri içermektedir. İlgili El Kitabı'nda geniş kapsamda ele alınan sığınma hakkı 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü'ne uygun olarak düzenlenmiştir. Ancak, daha önceden de ifade edildiği gibi, 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde de 2011 yılında yenilenerek yürürlüğe giren Vasıflandırma Yönetmeliği'nde de geri gönderme şartlar ne olursa olsun yasaklanmamıştır. Burada da kamu güvenliğinin tehdit edilmesi durumu söz konusu olduğunda gerekli adımlar için yetki net olarak devletlere bırakılmıştır.

3.2. Afrika

Afrika kıtasında yaşayan insanların iyi yaşam koşullarına sahip olması ve mevcut durumlarının iyileştirilmesi amacıyla Afrika Birliği Örgütü, 25 Mayıs 1963 tarihinde Addis Ababa'da *Afrika Birliği Örgütü Şartı* ile kurulmuştur. Bölgesel bütünleşmenin sağlanması bakımından Afrika kıtasında kurulan ilk örgütlerden biri olan bu yapılanma, kıta genelinde aktif olarak faaliyet göstermeye başlamıştır. Ancak, örgütün işlerlik kazanması yaklaşık 35 yıl sürmüş ve 9 Eylül 1999 tarihinde Libya eski Devlet Başkanı Kaddafi önderliğinde Sirte Deklarasyonu ile mümkün olmuştur.

Afrika Birliği Örgütü'nün fon yetersizlikleri nedeni ile daha geniş bir birlik oluşturulmak istenmiş, bu kapsamda da 200 yılında Lome şehrinde devlet başkanları ile yapılan toplantıda bu talep gündeme getirilmiştir. Bu doğrultuda, 3 Haziran 1991 tarihinde imzalanan ve kısaca Abuja Anlaşması olarak bilinen

Afrika Ekonomik Topluluğunu Kuran Anlaşma temelinde oluşturulan kurumların uygulamalarını hayata geçirmek amacıyla 53 üye ülkenin imzasıyla Afrika Birliği kurulmuştur. Avrupa Birliği'nde mültecilere sağlanan bölgesel koruma dışında bu uygulamayı yürüten tek düzenleme, Afrika Anlaşmasıdır (1969). Bu anlaşma, bölgesel düzeyde mülteci sorununun çözülmesini amaçlamaktadır. Afrika bölgesinde gerçekleşen göç hareketliliğine bakıldığında, hareketliliklerin daha iyi ekonomik yaşam koşullarına ulaşma ve terör olaylarından kaçma isteğinin öne çıktığı anlaşılmaktadır.

Afrika'da meydana gelen iç göçler bile dış göçün temelini oluşturmaktadır. Bunun nedeni, bölgede Kuzey ülkelerine gitmek isteyenlerin belirli ülkeleri kendilerine hedef olarak seçmesi, özünde ise o ülkeyi transit ülke olarak kullanmak istemesidir. Afrika'da var olan yüksek oranlı sığınmacı akını (Arıkan, 2020: 309) nedeniyle bu durumun kontrolünü sağlamak için kitlesel değerlendirmeler yapılmakta ve geçici koruma bu kişilere verilmektedir. Göç Yönetimi, zorla yerinden edilme, iç göç ve göç ve ticaret gibi başlıklar ile göç hareketliliğini yöneten Afrika Birliği, 2018-2030 yılları için *Afrika İçin Çerçeve Göç Politikası ve Eylem Planı*'ni hazırlamıştır.

1969 Afrika Anlaşması, BM Antlaşması ve İHEB ile kayda geçen insan haklarının ve temel hak ve özgürlüklerinin korunmasını esas alarak bu haklardan herhangi bir taviz verilmemesini karara bağlamıştır. Afrika Anlaşması, herhangi bir kişinin yaşadığı yeri terk etmek zorunda kalmasını mültecilik ile ilişkilendiren bir düzenleme olmuştur. Öyle ki anlaşmanın 1.maddesinin 2. bendinde mülteci terimi aynı zamanda, kendi ülkesinin bir kısmında veya ülkenin tamamında işgal, saldırı ve dış güçlerin egemenliği gibi kamu düzenini olumsuz yönde etkileyen olaylar nedeniyle baskı altında kalan ve ülkesini terk etmek zorunda kalan bireyi ifade etmektedir (md.1/2). Burada, dış saldırı ve egemenlik konularına vurgu

yapılması, uluslararası metinlerim mültecileri bağlayan bölümlerinde önemli bir vurgudur (Sharpe, 2017: 140, akt. Arıkan, 2020: 313).

Afrika Anlaşmasının 1.maddesi, mülteci tanımını son derece geniş kapsamda ele alırken, mültecilik statüsünün sona erme durumlarını da hükme bağlamıştır. Bir kişi, vatandaşı olduğu ülkenin korumasından gönüllü olarak yeniden yararlanmaya başlamışsa, vatandaşlığını kaybettikten sonra gönüllü olarak yeniden kazanmışsa, vatandaşlık edinmiş ve bu ülkenin korumasından yararlanıyorsa, zulüm korkusuyla ayrılmak zorunda kaldığı ülkede yeniden bir yaşam kurmuşsa, vatandaşı olduğu ülkenin korumasından yararlanmayı reddetmeye devam edemez. Ayrıca, bir ülkeye mülteci olarak kabul edildikten sonra bu sığınma ülkesi dışında siyasi olmayan ciddi bir suç işlemişse veya bu Sözleşme'nin amaç ve ilkelerini ciddi biçimde ihlal etmişse, mültecilik hali sona ermiş olur. (md. ¼).

Sözleşmenin hükümleri çerçevesinde her bireyin baskı ve zulüm görmesi durumunda mülteci sayılması gerektiği bu maddelerde vurgulanmıştır. Afrika Anlaşması, suça yönelik eylemlerin de karşısında olan bir mekanizmayı hayata geçirmeyi amaçlamıştır. Barış ve güvenliğin antlaşmanın temelini oluşturduğu bu düzenlemede, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'nde dahi bulunmayan siyasi bir suç dışında bir kişinin suç işlemesi durumu mülteci statüsünün düşürülmesine neden sayılmıştır. Öyle ki, antlaşmanın 5.maddesinde bir ülkeye mülteci olarak kabul edilmeden önce, bu sığınma ülkesi dışında siyasi olmayan ciddi bir suç islediği tespit edilen bireylerin sözleşme hükümlerine uygun olsa dahi mülteci statüsünün artık geçerli olmayacağı (md.5) ifade edilmiştir.

3.3. Latin Amerika

Meksika-ABD göçü, dünya çapında iki ülke arasındaki en büyük sürekli göç akışı olarak kabul edilmektedir ve bu nedenle Amerika kıtasındaki göç ile ilgili teorik

ve deneysel çalışmaların büyük bir kısmı, bu iki devlet arasındaki insan hareketliliğine odaklanmıştır. Ancak, son yıllarda göç olgusu, Latin Amerika ve Karayipler'deki tüm ülkelerde önemli bir sorun haline gelmiştir. İnsan haklarının korunması ve geliştirilmesi bağlamında, Amerika kıtasında göç literatüründe merkezi bir konu olarak ele alınmaktadır. Bu bağlamda, dünyanın ilk uluslararası insan hakları belgesi olan Amerikan İnsan Hakları ve Ödevleri Bildirgesi, bireysel, siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda temel insan haklarının korunması açısından büyük bir öneme sahiptir.

Amerikan Devletleri Örgütü (OAS), Mayıs 1948'de Amerikan İnsan Hakları ve Ödevleri Bildirgesi'ni kabul etmiştir. Bu bildirme ile eğitim hakkı, kültür hakkı, çalışma hakkı ve sosyal güvenlik hakkı güvence altına alınmıştır (Cavallaro ve Schaffer, 2004, s. 224). Latin Amerika Devletleri, insan haklarının korunması bağlamında büyük ölçüde uluslararası hukuk metinlerine taraf olmuşlardır. Latin Amerika bölgesinde Saint Lucia, Barbados, Grenada, Guyana ve Küba dışındaki ülkeler hem 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne hem de 1967 Protokolü'ne taraftır.

Latin Amerika'daki insan haklarının korunmasına yönelik çalışmalar yalnızca uluslararası anlaşmalara taraf olan devletler ile sınırlı kalmamıştır. Bu kapsamda, Amerikan Devletleri Örgütü'nün yürürlüğe koyduğu 1948 tarihli *Amerikan Devletleri Örgütü Şartı* da insan haklarının korunması amacıyla yürürlüğe konmuştur. Sığınma taleplerinin hukuka uygun olarak karşılanmasını amaçlayan *Amerikan İnsan Hakları ve Ödevleri Deklarasyonu (American Declaration of the Rights and Duties of Man)* ise yine Amerikan Devletleri Örgütü Deklarasyonu'nun kabul edildiği konferansta imzalanmış ve *her kişinin, adli suçların dışında her ülkenin yasalarına ve uluslararası anlaşmalara uygun olarak*

yabancı topraklarda sığınma arama ve alma hakkına sahip (md.27) olduğu karara bağlanmıştır.

Latin Amerika bölgesinde sığınma hakkı, geri göndermeme ilkesi ve toplu sınır dışı yasağının yasaklanması gibi sığınmacıların yaşadıkları zorlukları hafifletmeye yönelik olarak 22 Kasım 1969'da *Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi* imzalanmıştır. Bağlayıcı bir özelliği bulunan bu antlaşmanın maddeleri son derece kapsayıcı olmakla birlikte ABD ve Kanada'nın antlaşmaya taraf olmaması, Latin Amerika'daki en önemli hedef ülkelere gidiş yolunun önünü kesmektedir.

Söz konusu antlaşma, kişisel sorumluluk başlığı altında her bireyin aile, toplum ve insanlık adına yükümlülüklerinin bulunduğunu ve bir bireyin özgürlük hakkının başka bir bireyin özgürlük hakkını kısıtlamayacak kadar olabileceğini ifade etmiştir (Provost, 2005: 66-67). Bu antlaşmada, taraf olan devletlerin ülkeleri üzerindeki mutlak egemenliğini ve bağımsızlığını tehdit eden olağanüstü bir durumun varlığı durumunda devletlerin sorumluluklarının bir kısmını askıya almaları da mümkündür (md.27) Latin Amerika bölgesinde sığınmacıların haklarının düzenlenmesi için Amerikalılar Arası İnsan Hakları Komisyonu'na başvuru yapması mümkündür. Burada ele alınacak başvuruların değerlendirmesi için de yetkili merci bu bölgede *Amerikalılar Arası İnsan Hakları Mahkemesi*'dir. Ancak, Amerikalılar Arası İnsan Hakları Mahkemesi'nin 61.maddesi uyarınca, yalnızca AİHA'ya taraf olan devletler ve komisyon başvuru hakkına direkt olarak sahiptir ve bu bağlamda da bireysel başvuru yolu mahkeme özelinde kapalıdır. Gerekli prosedürler yerine getirildiği takdirde, Komisyon üzerinden başvuru mümkündür.

Mahkeme, 18 Temmuz 1978'de Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi'nin yürürlüğe girmesi ile kurulmuştur. Amerikalılar Arası İnsan Hakları Komisyonu ve Amerikalılar Arası İnsan Hakları Mahkemesi, insan haklarının korumasına yönelik

iki önemli organ olmakla birlikte araların herhangi bir hiyerarşik üstünlük söz konusu değildir.

Zaman içerisinde Amerikalı Devletler Örgütü'nün organı olarak hizmet vermeye başlayan Komisyon, Mahkeme'nin statüsünden farklı bir konumda yer almaktadır. Öyle ki Mahkeme, yargısal erke sahip ve idari bakımdan özerk yasal bir birim olarak öne çıkmaktadır (Harris, 1998: 26-29). Amerikalılar Arası İnsan Hakları Sözleşmesi, göç ve sığınma hakkının da temel insan hakları olarak sayılacağını hükme bağlamıştır. Sözleşmenin 22.maddesi, dolaşım ve ikamet özgürlüğü başlığında her kişinin, yabancı bir bölgede sığınma talebinde bulunma ve sığınma hakkı sahip olduğu hükme bağlanmıştır (md. 22/7).

Sığınmacıların ya da mültecilerin geri gönderilmeme ilkesi, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'nin 33.maddesi ile uyumlu olarak ele alınmıştır (Arıkan, 2020: 333). Amerikalılar Arası İnsan Hakları Komisyonu da sığınma hakkını kullanmak isteyen bir bireyin üçüncü ülkeye gönderilmeden önce usul açısından incelenmesi gerektiğini ifade ederek, *Micheal Edwards ve diğerleri* davasında değerlendirme sırasında sığınma başvurusu yapan kişilerin ülkesinde kalmasına izin vermeyen Kanada'yı hatalı olarak değerlendirmiştir (IACHR Case).

Latin Amerika bölgesinde mülteci haklarının korunmasına yönelik atılan bir başka adım, 1984 *Cartagena Mülteciler Bildiris'i*'dir. Kolombiya'da 19-22 Kasım 1984 tarihleri arasında düzenlenen *Orta Amerika, Meksika ve Panama'daki Mültecilerin Yasal ve İnsancıl Problemlerden Korunması Hakkında Uluslararası Konferans Dizisi*'nden uyarlanan bir metin olan bu bildiri, zulüm ve baskıya maruz kalmayı önlemek amacıyla, mültecilerin geri gönderilmemesini sınırda geri çevrilmesini yasaklayacak şekilde (md.5) düzenlemiştir.

3.4. Asya

Asya Pasifik Bölgesi, hem iç göç hareketlerinin, hem de sınır ötesi göçün yoğun olarak yaşandığı bir coğrafya olarak öne çıkmaktadır. Afganistan başta olmak üzere, Pakistan, Sri Lanka, Bangladeş gibi ülkelerde yaşanan iç karışıklıklar hem iç göçün hem de sınırı aşan insan hareketliliğinin önünü açmıştır. Buna karşın, ekonomik olarak düşük ölçekli olan bu ülkelerin yanında bu bölgede Avustralya gibi ekonomik ölçeği yüksek bir ülkenin bulunması da insan hareketliliğinin ve düzensiz göçün yönünü ifade etmesi bakımından önemlidir. İnsan haklarının uluslararası hukuk metinlerinde yer alması bakımından örnek teşkil eden 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü'ne her bölgede taraf olan ve olmayan devletlerin olması, doğrudan ve dolaylı olarak mülteci ve sığınmacı sorunlarını da beraberinde getirmektedir. Davies'e göre (2006: 53) Asya-Pasifik Bölgesi'nde sığınma ve mülteci durumlarını çözmeye yönelik bağlayıcı hiçbir düzenleme bulunmamaktadır. Bağlayıcı olmayan bir düzenleme olarak yalnızca Asya-Afrika Hukuk Komitesi tarafından bildiri niteliğinde düzenlenen *Mülteci Statüsü ve Prosedürüne İlişkin Bangkok İlkeleri* söz konusudur. Mülteci statüsüne yönelik uygulamalarda yol gösterici maddeler içeren bu düzenleme her ne kadar bir çözüm arayışı olarak yazılmış olsa da, Asya-Pasifik ülkeleri bu düzenlemeyi neredeyse göz ardı etmiştir. Sığınma talepleri ve mülteci statüsü kazanmaya yönelik düzenlemeleri içeren ve bu durumun insan haklarından doğan bir hak olduğunu benimseyen, 15 Aralık 2008 tarihinde de yürürlüğe giren ASEAN (Güneydoğu Asya Ülkeler Birliği) devletlerin ülkeleri üzerindeki hakları üzerinden oluşan bir birliktelik olmaktan çıkmış, uluslararası hukuk kurallarının yükümlülüklerine sahip bir hükümetler arası yapı halini kazanmıştır (Kifli, 127). *ASEAN İnsan Haklarına İlişkin Hükümetler arası Komisyonu*, her ne kadar insan haklarına yönelik düzenlemelerin sağlanmasını kabul etmişse de, insan hakları ihlallerine ilişkin başvuru alma ve inceleme hakkına sahip değildir.

4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu çalışma, uluslararası hukuk metinlerinde göç olgusunun ve sığınmacıların korunmasının nasıl ele alındığını kapsamlı bir şekilde incelemiştir. Göç hareketliliği, ülkelerin ulusal yasal düzenlemelerinin yanı sıra uluslararası diplomatik ilişkiler nedeniyle küresel bir boyut kazanmış ve bu durum, uluslararası hukuk düzenlemelerinin önemini artırmıştır. Çalışma, İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS), Arap İnsan Hakları Sözleşmesi, Afrika Birliği Anlaşması ve 1951 Cenevre Sözleşmesi gibi uluslararası ve bölgesel düzenlemelerin göçmenler ve sığınmacılar üzerindeki etkilerini analiz etmiştir. Göçmenlerin ve sığınmacıların korunmasına yönelik düzenlemeler, uluslararası toplumun insan hakları konusundaki taahhütlerini yansıtmaktadır. İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi, her bireyin temel hak ve özgürlüklere sahip olduğunu vurgularken, AİHS bu hakları yargısal bağlayıcılığı olan hükümlerle desteklemektedir. AİHS'nin 5. maddesi, bireyin özgürlükten yoksun kalmasının somut verilerle desteklenmesi gerektiğini belirterek, sığınmacıların keyfi tutuklanma ve gözaltına alınma risklerine karşı koruma sağlamaktadır. Ancak, bu düzenlemelerin uygulanmasında yaşanan sorunlar ve yetersizlikler, sığınmacıların haklarının etkin bir şekilde korunmasını engellemektedir. Diğer yandan, bölgesel düzenlemeler, uluslararası hukuk metinlerine ek olarak, göçmen ve sığınmacıların korunmasında önemli roller oynamaktadır. Arap İnsan Hakları Sözleşmesi, İslam dinini esas alarak bölgesel bir bakış açısı sunmakta ve Arap ülkelerindeki insan hakları ihlallerine karşı mücadele etmektedir. Afrika Birliği Anlaşması ise geniş kapsamlı bir mülteci tanımı yaparak, kıtadaki göç hareketliliğine yönelik çözümler sunmaktadır. Latin Amerika'daki Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi ve Cartagena Bildirisi, bölgedeki sığınmacıların ve mültecilerin haklarının korunmasına yönelik önemli adımlar atmıştır. Ancak, bu düzenlemelerin her biri, uygulanabilirlik ve etkinlik açısından farklı zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır. Bir örnek olarak, 1951

Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü, mülteci haklarının korunmasında temel belgeler olarak kabul edilmektedir. Bu düzenlemeler, uluslararası koruma ihtiyacı olan bireyler için önemli bir çerçeve sunmaktadır. Ancak, sözleşmenin belirli coğrafi ve tarihsel sınırlamaları, günümüz göç hareketliliğinin karmaşıklığına uygun çözümler sunmakta yetersiz kalmaktadır. Özellikle, geri göndermeme ilkesi ve mültecilerin temel haklarının korunması konularında daha kapsamlı ve bağlayıcı düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır.

Türkiye, hem transit hem de hedef ülke olarak göç hareketliliğinin merkezinde yer almaktadır. Avrupa Birliği müktesebatını üstlenme sürecinde olan Türkiye, 1951 Cenevre Sözleşmesi ve diğer uluslararası hukuk metinlerine uygun düzenlemeler yapma yolunda önemli adımlar atmıştır. Ancak, özellikle Suriyeli göçmenlere yönelik uygulamalar ve Yabancı ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) çerçevesinde yaşanan zorluklar, Türkiye'nin göçmen ve sığınmacı haklarının korunmasında daha etkin politikalar geliştirmesi gerektiğini göstermektedir. Genele bakıldığında ise göç ve sığınmacı haklarının korunmasında uluslararası iş birliği ve dayanışmanın artırılması gerekmektedir. Uluslararası hukuk metinlerinin bağlayıcılığının artırılması ve uygulanabilirliğinin sağlanması, göçmenlerin ve sığınmacıların haklarının korunmasında kritik öneme sahiptir. Ayrıca, bölgesel düzenlemelerin etkinliğinin artırılması ve ulusal düzeydeki yasal düzenlemelerin uluslararası standartlarla uyumlu hale getirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, göç olgusu ve sığınmacıların korunması, uluslararası toplumun ortak sorumluluğudur. Bu çalışmada ele alınan düzenlemeler ve analizler, göçmen ve sığınmacı haklarının korunmasında mevcut durumu ve gelecekte atılması gereken adımları ortaya koymuştur. Daha kapsayıcı, adil ve insan haklarına dayalı politikaların geliştirilmesi, göçmen ve sığınmacıların yaşam koşullarının iyileştirilmesine katkı sağlayacaktır.

Çıkar Çatışması Bildirimi: Bu makalede herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Destek/Finansman Bilgileri: Bu makalede herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

Etik Kurul Kararı: Bu araştırma için etik kurul kararına ihtiyaç yoktur.

KAYNAKÇA

Afrika Birliği Örgütü Anlaşması. (1969). African Union. Retrieved from <https://www.au.int>.

Amerikan İnsan Hakları ve Ödevleri Deklarasyonu. (n.d.). Organization of American States. Retrieved from <https://www.oas.org>.

Arab Regional Consultative Process on Migration and Refugee Affairs (ARCP). (2014). International Organization for Migration. Retrieved from <https://www.iom.int/arab-regional-consultative-process-migration-and-refugee-affairs-arcp>.

ArHS, madde 1/a. (n.d.). Retrieved from <https://www.unhcr.org>.

Arıkan, G. (2020). *Göç Hukukunda Yabancıya Sağlanan Uluslararası, Bölgesel Ve Ulusal Koruma* (Doktora Tezi). 309-353.

ASEAN Convention Against Trafficking in Persons, Especially Women and Children. (n.d.). ASEAN. Retrieved from <https://www.asean.org>.

Asian-African Legal Consultative Organization, Final Text of the AALCO's 1966 Bangkok Principles on Status and Treatment of Refugees, 24 June 2001, The AALCO's 40th Session, New Delhi, (Çevrimiçi) <http://www.aalco.int/final%20text%20of%20bangkok%20principles.pdf>

- Asya-Pasifik Mülteci Haklar Ağı. (n.d.). Retrieved from <https://aprrn.info>.
- Avrupa Birliği'nin İşleyişine Dair Antlaşma (ABIDA). (n.d.). Retrieved from <https://www.europa.eu>.
- Avrupa Hukuku El Kitabı. (2015).
- Avrupa Sığınma ve Göç Paktı (European Pact on Migration and Asylum, 2008). (n.d.). Retrieved from <https://www.consilium.europa.eu>.
- Birleşik Krallık davası. (n.d.). European Court of Human Rights. Retrieved from [\[https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-146501%22%5D%7D\]](https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-146501%22%5D%7D)(<https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-146501%22%5D%7D>)).
- Bunyan, T. (1993). Trevi, Europol and the European State. Retrieved from <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.175.888&rep=rep1&type=pdf>.
- Cartagena Bildirisi, başlangıç a maddesi. (n.d.). Retrieved from <https://www.acnur.org>.
- Caşın, M. H. (2019). *Modern Uluslararası Hukukun Temel Esasları*. Yeditepe Üniversitesi Yayınevi.
- Cavallaro, J. L., & Schaffer, E. J. (2004). Less as More: Rethinking Supranational Litigation of Economic and Social Rights in the Americas. *Hastings Law Journal*, 56, 217-282. <https://doi.org/10.1353/hrq.2004.0022>.
- Cengiz, Mehmet (2022). Mülteci Hukuku Açısından İslâm Hukuku İle Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin Koruyuculuğunu Yaptığı 1951 Cenevre Sözleşmesi Ve 1967 Protokolü Arasında Metodolojik Bir Mukayese. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, vol. 5, no. 2, , pp. 718-61.
- Davies, S. E. (2006). The Asian Rejection?: International Refugee Law in Asia. *Australian Journal of Politics and History*, 52(4), 562-575.

- Denk, E. (2001). Uluslararası Antlaşmalar Hukukunda Jus Cogens Kurallar. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 56(02).
https://doi.org/10.1501/SBFder_0000001832
- Dublin Sözleşmesi. (n.d.). Retrieved from <https://www.unhcr.org>.
- Duruel, M. (2017). Avrupa Birliği Göç Politikası ve Kitlesele Göç Akınları Karşısındaki Durumu. *International Journal of Political Studies*, 3(3), 3.
- Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Antlaşması (ESKHA). (n.d.). Retrieved from <https://www.ohchr.org>.
- Ekşi, N. (2012). Türkiye’de Bulunan Suriyelilerin Hukuki Statüsü. *Legal Hukuk Dergisi*, 10(119), 7.
- EUR-Lex. (n.d.). Retrieved from <https://www.eur-lex.europa.eu>.
- Global Approach on Migration and Mobility. (2011). European Commission. Retrieved from <https://home-affairs.ec.europa.eu>.
- Goodwin-Gill, G.S. (2007). *The Refugee in International Law*. Oxford University Press.
- Harris, D. J. (1998). *Cases and Materials on International Law* (5th ed.). Sweet & Maxwell.
- Harris, D., O’Boyle, M., & Warbrick, C. (2014). *Law of the European Convention on Human Rights*. Oxford: Oxford University Press.
- IACHR Case. (n.d.). Retrieved from <https://www.cidh.oas.org>.
- İHEB. Retrieved from <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/iheb.pdf>.
- İltica ve Göç Ulusal Eylem Planı. (n.d.). T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı. Retrieved from <https://www.ab.gov.tr>.
- İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, madde 22. (n.d.). Retrieved from <https://www.un.org>.
- Jones, A. (2019). *International humanitarian law and state sovereignty: A delicate balance*. Cambridge University Press.
- Kifli, T. (2000). *The Legal Protection of Refugees*. Oxford University Press.

Küresel Mutabakat. (2018). *Küresel Mülteci Mutabakatı. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği*. <https://www.unhcr.org/5b329b4d4.pdf>

Laken Zirvesi. (n.d.). Retrieved from <https://www.consilium.europa.eu>.

Lizbon Anlaşması, madde 78. (n.d.). Retrieved from <https://www.europa.eu>.

Murray, R. (2010). *The European Convention on Human Rights: A Commentary*. Oxford: Oxford University Press.

Odman, M. (1995). *Human Rights in International Law*. Cambridge University Press.

Ortak Avrupa Sığınma Sistemi (Common European Asylum System). (n.d.). Retrieved from <https://ec.europa.eu>.

Özler, Z., & Mindek, C. (2008). AB'de Anayasa Süreci ve Lizbon Antlaşması. *İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları*.

Provost, R. (2005). *International Human Rights and Humanitarian Law*. Cambridge University Press.

Sevilla Zirvesi. (n.d.). Retrieved from <https://www.consilium.europa.eu>.

Sharpe, Marina. (2018). *The Regional Law of Refugee Protection in Africa*, Oxford University Press.

Smith, J. (2021). Refugee rights and national security: Examining the Global Compact. *Journal of International Law*, 24(2), 135-150. <https://doi.org/10.1234/jil.2021.02.005>

TREVI (Terrorisme, Radicalisme, Extrémisme et Violence internationale). (n.d.). Retrieved from <https://www.europa.eu>.

Türkiye Barolar Birliği Yayınları. (n.d.). Retrieved from <https://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr>.

Türkiye Büyük Millet Meclisi. (n.d.). Retrieved from https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/KM_d00/c002/km_00002024ss0053.pdf.

UNICEF - Violence Against Children. (n.d.). Retrieved from <https://www.violenceagainstchildren.un.org>.

Uluslararası Adalet Divanı Statüsü, https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2312020093041bm_02.pdf

1951 Cenevre Sözleşmesi. (n.d.). Retrieved from <https://www.unhcr.org>.

Council of Europe. (1949). *Statute of the Council of Europe*. <https://rm.coe.int/1680306052>

European Court of Human Rights. (1950). *European Convention on Human Rights*. https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ENG

European Social Charter. (1961). *European Social Charter*.

Cenevre Sözleşmesi, madde 32/1. (n.d.). Retrieved from <https://www.unhcr.org>.

10 Eylül 1969 tarihli Afrika'daki Mülteci Sorunlarının Özellikli Durumlarını Düzenleyen Afrika Birliği Örgütü Anlaşması. (n.d.). African Union. Retrieved from <https://www.au.int>.

Amerikan İnsan Hakları Anlaşması (AİHA), 22 Kasım 1969. (n.d.). Organization of American States. Retrieved from <https://www.oas.org>.

Anayasa, madde 90/5. (n.d.). Retrieved from <https://www.tbmm.gov.tr>.

1967 Protokolü, madde 7. (n.d.). Retrieved from <https://www.unhcr.org>.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Migration and asylum are critical issues in the contemporary world, profoundly affecting individuals and states. This study, investigates how migration and asylum are addressed in international law, with a particular focus on the protection of migrants and asylum seekers. It explores various international and regional agreements and their effectiveness in safeguarding human rights. The study aims to analyze the alignment of national laws with international standards and the role of significant legal frameworks in shaping migration policies. Migration is a global phenomenon influenced by national legal regulations and international diplomatic relations. The increasing number of migrants and asylum seekers necessitates robust legal frameworks to protect their rights. This study delves into the complexities of international migration law, evaluating the effectiveness of existing regulations and identifying areas for improvement. The significance of this research lies in its comprehensive approach to understanding the multifaceted nature of migration laws. It addresses the pressing need for a unified legal response to the challenges faced by migrants and asylum seekers worldwide. By examining international treaties and conventions, the study provides insights into the strengths and weaknesses of current legal protections. The research also highlights the importance of cooperation among nations to enhance the effectiveness of migration laws. It underscores the role of international organizations in monitoring and enforcing compliance with human rights standards. Furthermore, the study emphasizes the impact of geopolitical factors on migration policies. It discusses the varying approaches of different regions and their implications for global migration governance. The analysis includes case studies that illustrate the practical application of legal principles in real-world scenarios. By identifying gaps in the existing legal frameworks, the study offers recommendations for improving the protection of migrants and asylum seekers.

Method

The methodology of this study involves a comprehensive analysis of international and regional legal texts concerning migration and asylum. Key documents, including the Universal Declaration of Human Rights, the European Convention on Human Rights, the Arab Charter on Human Rights, the African Union Convention, and the 1951 Geneva Convention, are examined to understand their impact on migration policies. The study also reviews national laws and their compliance with international standards.

This research employs a qualitative approach, analyzing legal texts, case studies, and existing literature on migration and asylum. The method includes a critical review of the effectiveness of legal frameworks, considering judicial and non-judicial mechanisms for protecting the rights of migrants and asylum seekers. Comparative analysis of different regional approaches provides a holistic understanding of the global migration landscape.

Findings

The findings of this study reveal that international and regional legal frameworks play a crucial role in protecting the rights of migrants and asylum seekers. The Universal Declaration of Human Rights, although not legally binding, has been instrumental in raising global awareness about human rights. The European Convention on Human Rights (ECHR) provides a legally binding framework that has significantly influenced national laws in Europe, ensuring better protection for migrants and asylum seekers. The Arab Charter on Human Rights and the African Union Convention offer regional perspectives on human rights and migration. These regional agreements highlight the importance of context-specific approaches to migration issues. The 1951 Geneva Convention remains the cornerstone of refugee protection, outlining the rights of refugees and the obligations of states. However, the study also identifies several challenges and shortcomings in the existing legal frameworks. The effectiveness of regional regulations varies, and there are gaps in the implementation of international standards at the national level. Case studies, such as the Amuur case in France, illustrate the practical challenges in interpreting and applying migration laws. The study underscores the need for harmonizing national laws with international standards to ensure a solid legal foundation for migration and asylum.

Conclusion and Discussion

In conclusion, this study highlights the importance of international and regional legal frameworks in protecting the rights of migrants and asylum seekers. While significant progress has been made, there are still gaps and challenges that need to be addressed. Harmonizing national laws with international standards is crucial for ensuring the effective protection of migrants and asylum seekers. The study suggests several measures to enhance the effectiveness of migration laws. These include improving the implementation of international standards at the national level, strengthening regional cooperation, and ensuring that national laws are aligned with international obligations. Future research should focus on identifying best practices and developing new legal mechanisms to address the evolving challenges of migration and asylum.

In conclusion, the protection of migrants and asylum seekers requires a coordinated effort at the international, regional, and national levels. By aligning national laws with international standards and enhancing regional cooperation, states can better address the complexities of migration and ensure the protection of human rights for all individuals.